

Prostitution

Prostitution är en form av mäns våld mot kvinnor/barn.

"I was not challenging the negative self-image I had been raised with and had carried with me all my life. Of course it caused me much suffering in the longer term, but at that time, in a sense, it was easier to accept that it would not be possible for me to assimilate into society than to set about the very frightening task of accepting my own potential."

Rachel Moran

Paid For: My Journey Through Prostitution

Ordet prostituerad härstammar från latinets pro-stituere, som betyder "att offentligt ställa ut". Det antyder att någon ställs ut till allmänhetens beskådande, som en vara i ett skyltfönster, i syfte att granskas och säljas till vem som helst som är beredd att betala vad det kostar. Ordet beskriver med andra ord ganska väl vad prostitutionen handlar om. I prostitution är inte bara kroppen, utan hela människovärdet till salu.

Talita möter kvinnor som utsatts för människohandel, men vi möter även kvinnor i prostitution som inte har transporterats inom eller mellan länder, men som likafullt behandlats som handelsvaror. Andra människor har, med hänvisning till att de kan betala för det, ansett sig ha rätt att behandla dem som de själva behagar. De har köpt sig tillgång till en annan människas kropp för att tillfredsställa sina egna begär. Det handlar alltså inte om ett förhållande mellan jämbördiga parter som går in i en relation på lika villkor, utan om ett handelsutbyte där två parter har olika förutsättningar och befinner sig i olika situationer.

Författare Kajsa Ekis Ekman beskriver det på följande sätt: "Det splittrade jaget är en reaktion på en sexualitet som är en antites till vad en frivillig och ömsesidig sexualitet är. En frivillig och ömsesidig sexualitet handlar om att du faktiskt förenar dig med en annan person, att du öppnar dig på något sätt. Det är en intim situation där du ger dig hän. Att du upplever något tillsammans med någon. När det gäller köpt och sålt sex handlar det om två personer som befinner sig i helt olika situationer. En person njuter och den andra personen njuter inte alls. Den andra personen är bara där för att den måste, för att den ska ha pengar. Den känner ofta känslor av äckel och att den inte alls vill vara där. Man hanterar det genom att på något sätt stänga av. Så om sexualitet brukar handla om att du ger dig hän handlar det här tvärt om, att du stänger av. När du stänger av kan du använda en mängd strategier och det här är någonting som är belagt i vittnesmål från

människor i prostitution. Att man till exempel försöker tänka på annat, tar ett annat namn eller håller ner tiden. Man gör en massa olika saker för att slippa känna och tänka på det man går igenom.”

I Sverige är det förbjudet att köpa sex, men inte att sälja sin kropp. Det beror på att vi i det här landet, efter många års forskning⁽¹⁾, förstått att den som far illa i prostitutionen är den som säljer sig (oftast en kvinna) och hon behöver därför allt stöd hon kan få för att lämna sexhandeln. Köparen däremot (oftast en man) använder kvinnan som en vara, vilket är helt oacceptabelt i ett jämlikt samhälle. Vem är egentligen hon som säljer sin kropp?

- **Hon är den unga mamman från ett sydeuropeiskt land**, som blev lämnad av sin make, med en skuld på 300 000 kronor som var hans – en skuld som hon nu betalar av till kronofogdemyndigheten i hemlandet genom att sälja sig i Sverige en vecka varje månad. Alternativet vore ännu värre, att bli framtagna hus och hem och riskera att förlora vårdnaden om sina tre små barn.
- **Hon är flickan som sitter i regnet och gråter**, som har kramp och knappt kan andas därför att hennes farfar våldtagit henne gång på gång sedan hon var nio år och som sålts vidare till hans kompisar sedan hon var tretton. Nu, 18 år gammal, skadar hon sig själv genom att träffa män som vill köpa henne. Inte för att hon vill, utan för att häva den ångest som väller fram när det börjar bli kväll. Ett desperat försök att förekomma det oundvikliga och återta kontrollen.
- **Hon är kvinnan som inte kan sluta tvätta sig**. Som har kroppen full av sår efter hundratals timmar i duschen och lönlösa försök att skrubba bort minnena av alla främmande händer som varit utanpå och inuti henne. Som blivit såld av den man som påstod att han älskade henne, men som enbart utnyttjade det faktum att hon inte var medveten om sitt eget värde. Hon är tjejen som inte orkade leva längre och som en sen vinterkväll hoppade från en balkong i en förort till Stockholm, men som överlevde.
- **Hon som inte vågar gå till simhallen själv i rädsla för att bli mobbad av unga killar på vägen**, killar som hört rykten om att hon säljer sig i city på fredagsnätterna. Vad de inte vet är att hon levt med ett bottenlöst självförakt sedan första gången hennes fosterpappa våldtog henne som femåring. Hor-kläderna (som hon kallar dem) lägger hon ut på balkongen för att inte ”smutsa ner” lägenheten.

Flera myndigheter och organisationer vittnar om hur andelen barn och unga som utnyttjas i sexhandeln och som söker sig till mottagningar har ökat de senaste åren. Bland annat förekommer att vuxna söker upp barn och unga i sexuella syften via exempelvis spelappar eller sociala medieplattformar som exempelvis Tinder, Instagram, Snapchat, Grindr, Badoo, TikTok, KiK och Onlyfans. Även antalet anmälda brott gällande köp av sexuell handling av barn ökar. Under 2019 anmäldes 224 brott, jämfört med 131 anmälda brott året innan. Ensamkommande barn och unga är även en särskilt riskutsatt grupp migranter som uppmärksammas på senare år.⁽²⁾

På nätet marknadsförs så kallad sugardejting som en chans för en ung person att träffa någon äldre som är villig att betala för deras gemensamma semesterresor och restaurangbesök. I verkligheten är det oftast förtäckt prostitution, där sexköparen försöker runda sexköpslagen. Att sugardejting är ett växande problem syns inte minst i polisens utredningar. Mörkertalet beskrivs vara stort och avgörande för att komma åt sexköparna är hur polisen prioriterar sina resurser. Det säger polisinspektör Simon Häggström som arbetat mot prostitution och människohandel i många år.

Det finns en stark koppling mellan hur väl man inser sitt eget värde som människa och vad man är beredd att låta sig utsättas för. Vi säger inte att det inte existerar någon som valt ett liv i prostitution, men vi har aldrig kommit i kontakt med någon som – efter att vi lärt känna henne mer än bara ytligt – sagt att hon mår bra i prostitutionen. Tvärtom visar det sig ofta att kvinnan, för att överhuvudtaget stå ut, omedvetet dissocierar sig från sina upplevelser eller (i värsta fall) delar upp sin person i olika delar. Vi kämpar för alla människors lika värde och vägrar därför att acceptera att det finns personer som utnyttjar det faktum att en del människor inte är medvetna om sitt eget värde.

1) Arne Borg, Folke Elwien, Michael Fruhling, Lars Grönwall, Rita Liljeström, Sven-Axel Månsson, Anders Nelin, Hanna Olsson och Tage Sjöberg, Prostitution. Beskrivning. Analys. Förslag till åtgärder, Liber Förlag 1981 / Stig Larsson, Könshandeln. Om prostituerades villkor, Skeab Förlag 1983 / Sven-Axel Månsson, Könshandelns främjare och profitörer. Om förhållandet mellan hallick och prostituerad, Doxa 1981 / Sven-Axel Månsson och Ulla Karin Hedin, Vägen ut – om kvinnors uppbrott ur prostitutionen, Carlsson Bokförlag 19982)

2) Jämställdhetsmyndigheten, Rapport 2021:23, Dnr: ALLM 2020/100, Göteborg, januari 2021

Orsaker

Vägen in i prostitution ser givetvis olika ut för olika människor i olika samhällen. För en del är det en hallick som tvingar, för andra är det livsomständigheterna som tvingar dig så att man måste försörja sin familj och sina barn och har inga andra alternativ än att sälja sin kropp. Med en skadad självbild, tidigare kränkningar och avsaknad av ett stödjande nätverk borde risken för att detta ska ske öka markant. I våra personliga relationer med kvinnor i prostitution har vi samlat på oss erfarenheter som lett oss fram till slutsatsen att det finns en mycket stark koppling mellan prostitution och tidig sexuell traumatisering. Även forskningen stödjer den slutsatsen.^[1]

Man skulle kunna säga att det i dessa fall handlar om ett inre (i motsats till yttre) "tvång" som ligger till grund för prostitutionen; ett självskadebeteende som bl a bottnar i en sargad självbild, skam, ångest och en omedveten strävan att återta kontrollen. Nedan följer ett citat av en hallick som avslöjar mer än vad siffror kan göra om kopplingen mellan tidiga sexuella övergrepp och prostitution:

"Skönhet? Ja. Sexuell erfarenhet? I viss mån. Men det går att lära sig lättare än du tror. Det som är viktigare än något annat är lydnad. Och hur får man lydnad? Du får lydnad om du får kvinnor som haft sex med sina pappor, sina farbröder, sina bröder – du vet, någon de älskar och är rädd att förlora, så de låter bli att trotsa. Sen är det bara att vara snällare mot kvinnan än de någonsin varit – och farligare. De kommer att göra allt för att glädja dig. Det är så det går till." Han nickar mot kvinnorna och båda ler. "Båda de här flickorna har varit med sina pappor. Nu gör de mig rik – och de är glada."^[2]

Baserat på våra samtal med kvinnor samt på forskning om sexuella övergrepp och prostitution vill vi presentera några slutsatser om varför en person, som utsatts för tidiga sexuella övergrepp, löper en större risk än andra att dras in i prostitution. Vi påstår inte att detta på något sätt är en fullständig redogörelse av bakomliggande orsaker. Vi vill även understryka att vi tror att det i de flesta fall inte är en enskild orsak utan en rad olika faktorer som ligger bakom att en person tar steget in i prostitution. Nedan följer några sådana påverkansfaktorer som vi tror är av betydelse.

Känslomässig avstängning och dissociation:

Vissa forskare hävdar att sexuella övergrepp under uppväxten mer än något annat påverkar om en person hamnar i prostitution senare i livet. De förklarar en kvinnas inträde i prostitutionen med en så kallad "direkt effekt modell". Vad modellen säger är att

sexuella övergrepp i barndomen ökar risken för prostitution senare i livet – oavsett om det finns andra bidragande orsaker eller ej. Man kan säga att upprepade sexuella övergrepp leder till en tidig träning i känslomässig avstängning och dissociation[3] så fort personen kommer i beröring med någonting som har med sex att göra. Dissociation är också en överlevnadsstrategi som används av den person som säljer sin kropp för att överhuvudtaget göra det möjligt att utstå den fortsatta förnedringen i prostitutionen.

Skam:

Skam är en känsla som kan vara både sund (och därmed fylla en viktig funktion) och osund. Osund skam handlar om en djup känsla av att vara värdelös och obetydlig som person. En genomgripande känsla av skam bottenar i tron att man inte är en fullvärdig människa. De personer som blivit sexuellt kränkta som barn har ofta denna djupa smärta i sina liv. Denna själsliga smärta inbegriper ofta även en djup avsky för den egna kroppen som upplevs som att den svek dem. När kroppen ger gensvar på sexuell beröring vid övergreppet/övergreppen och barnet samtidigt avskyr det som sker skapas ofta en överväldigande känsla av skam, självhat och förvirring. Med detta i åtanke är det inte svårt att förstå varför en person accepterar att bli behandlad som en handelsvara.

Upplevd fientlighet:

Enligt vissa forskare är upplevelsen att världen är fientlig en långsiktig konsekvens av sexuella övergrepp. Betydelsen av detta är att den person som utsatts för sexuella övergrepp tenderar att se världen som en fientlig plats där det inte finns något man naturligt sett förtjänar och ingenting ges "fritt och för intet". Det enda sättet att få något är att erbjuda en motprestation eller att lura till sig det. Anledningen till detta synsätt är att de som utsattes för sexuella övergrepp som barn lärde sig att deras kroppar, i vissa betydelsefulla vuxnas ögon, var deras värdefullaste "tillgång". Till och med före puberteten lär sig många flickor att använda sin sexualitet för att behaga sin far. Efter många år kan det hända att hon ser prostitution som en logisk fortsättning på att ha sålt sex hemma. Många utnyttjade kvinnor fattar ett beslut som går ut på, att om de nu ändå är tvungna att ha sex med män, så tänker de i alla fall se till att ta betalt för det."[4]

Stävja ångest:

Tidiga sexuella övergrepp kan leda till en slags "inlärld maktlöshet". Det spelar ingen roll vad barnet gör (eller inte gör) för att undvika övergreppen – de upphör i alla fall inte. Vetenskapen om att 'något kommer att hända, jag vet inte när, men jag vet att' skapar mycket ångest. För en del barn är den enda lättnad de någonsin känner, den lättnad som infin- ner sig direkt efter att ett övergrepp ägt rum. Precis då är det nämligen som troligast att man blir lämnad ifred för ett tag. Att växa upp med denna känsla av konstant rädsla och inlärld maktlöshet är för många outhärdligt. Många kämpar med rädslan och ångesten långt senare i livet, efter att övergreppen upphört. Att då utsätta sig själv för fortsatta övergrepp kan vara ett sätt att kontrollera ångesten, som (liksom tidigare) oftast är som minst påträngande direkt efter ett övergrepp.

Återta kontroll:

Det finns forskning som hävdar att prostitution ibland är ett sätt att repetera tidiga traumatiska upplevelser i ett undermedvetet försök att förändra den smärtsamma upplevelsen och därmed läka en skadad självbild. Det är mycket vanligt att personer som utsatts för sexuella övergrepp återupplever händelsen/händelserna i flashbacks och mardrömmar, men övergreppen kan alltså även återupplevas i konkreta, nya händelser. Målet är (medvetet eller undermedvetet) att återta makten och kontrollen, men tragiskt nog leder det istället till att kvinnan förr eller senare fastnar i en viktigmiseringscykel som leder till ett tillstånd som kallas psykologisk förlamning.

Gränsdragningsproblem:

En viktig orsak till att personer som utsatts för tidiga sexuella övergrepp är extra sårbara för sexuell exploatering senare i livet är problemet med gränser. Att som barn utsättas för sexuella kränkningar leder till förvirring vad gäller de egna gränserna. Betydelsefulla vuxna har behandlat barnet som om hon inte har rätt till sin egen kropp och det budskapet lever vidare inom henne i vuxen ålder. Många av de kvinnor vi möter berättar om påträngande män som de möter i sin vardag (på caféer, i tunnelbanan, i tvättstugan etc.) som antyder att de vill ha sex med dem. Eftersom kvinnan inte fått lära sig att hennes nej betyder något, så lyckas den främmande mannen få sin vilja igenom. Samma kvinnor ser sin egen oförmåga att avvisa främmande män som ett mycket stort problem. De upplever att det är något grundläggande fel på dem. En kvinna sa: "Det känns som att det står "prostituerad" skrivet i pannan på mig!".

Pengar:

En anledning till att man tar steget och börjar sälja sex är, enligt många kvinnor, behovet av pengar. Det är ett skäl som ofta nämns före allt annat. Pengar är också den påverkansfaktor som oftare än något annat lyfts fram av media när man behandlar ämnet prostitution. Det är inte en slump att det är den absolut sista faktorn vi nämner här. Anledningen till detta är att vi anser det vara toppen på isberget och inte roten till problemet.

Under de år vi arbetat med kvinnor i prostitution har vi inte mött en enda person som mått bra, men som valt att sälja sin kropp enbart för att få extra pengar (som det ofta beskrivs i media). Däremot tror vi att pengar utan tvekan spelar en stor roll för de flesta kvinnor som tar steget in i prostitution. Upplevelsen av att vara helt utelämnad åt sig själv, utan en enda person i sin närhet att vända sig till när det blir svårt, delas av många. Vad man saknar är en känsla av trygghet och säkerhet i livet. Pengar kan då bli en alternativ källa till trygghet och tröst. Att söka hjälp hos t.ex sociala myndigheter är för många inte tänkbart. I vissa fall på grund av tidigare dåligt bemötande, i andra fall på grund av svårigheten att lita på andra eller för att man helt enkelt inte tycker sig förtjäna någon hjälp.

[1] Exempel på forskning: – Salter, Anna C., *Transforming Trauma – A Guide to Understanding and Treating Adult Survivors of Child Sexual Abuse*, SAGE Publications (1995), sid 186–187– Briere, John N., *Child Abuse Trauma – Theory and Treatment of the Lasting Effects*, IVPS (1992), sid. 52–53 and 55– Bagley, Chris; Young, Loretta, *Juvenile prostitution and child sexual abuse: A controlled study*. *Canadian Journal of Community Mental Health*, Vol 6(1), 1987, 5–26.– Kelly, Liz, *Surviving Sexual Violence*, Polity Press (1988), sid. 174– Hedin, Ulla–Carin and Månsson, Sven–Axel, *Vägen ut!* (1998)– Silbert and Pines, *Early Sexual Exploitation as an Influence in Prostitution* (1982)

[2] Salter, Anna C., *Transforming Trauma – A Guide to Understanding and Treating Adult Survivors of Child Sexual Abuse*, SAGE Publications (1995), sid 186–187

[3] Dissociation är avsaknad av medvetande om vad man håller på med eller vad som pågår omkring en, och ses som en normal process som kan inträffa då och då. Det är ett relativt vanligt fenomen hos barn, och minskar med åldern. Dissociativa erfarenheter som ingår i den normala utvecklingen orsakar inte en fragmentering av hur man upplever sig själv. Det är när personen inte får något stöd av omgivningen att reglera och tolka affekter i samband med potentiellt traumatiserande händelser, och rädslan fortsätter att hålla sitt grepp om individen, som dissociationen förstärks och personens inre känsla av själv försvagas och delas upp. Wieland, S.. *Dissociation in Traumatized Children and Adolescents: Theory and Clinical Interventions*. Routledge Psychosocial Stress Series, New York (2011)

[4] Briere, John N., *Child Abuse Trauma – Theory and Treatment of the Lasting Effects*, IVPS (1992), sid. 52–53 and 55

Sexköpslagen

Sedan år 1999 är det förbjudet att köpa sex i Sverige, men inte att sälja sin kropp. Det beror på att man, efter många års forskning, förstått att den som far illa i prostitutionen är den som säljer sig (oftast en kvinna) och hon behöver därför allt stöd hon kan få för att lämna sexhandeln. Köparen däremot (oftast en man) använder kvinnan som en vara, vilket är helt oacceptabelt i ett jämlikt samhälle. Från början placerades förbudet mot köp av sexuell tjänst i en särskild lag, som i folkmun kom att kallas "sexköpslagen". Numera finns förbudet i 6 kap. 11 § brottsbalken och lyder: "Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till fängelse i högst ett år. Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan."

Ersättningen kan vara ekonomisk eller av annat slag, som t.ex. betalning med alkohol eller narkotika. Den kan lämnas i förväg eller i samband med att den sexuella tjänsten utförs. För ansvar är det tillräckligt att ersättning utlovats, så att betalningen är en förutsättning för den sexuella tjänsten. Straffskalan för köp av sexuell tjänst är fängelse i högst ett år. Den som köper sex av ett barn (15–18 år) döms för brottet 'Utnyttjande genom köp av sexuell handling av barn' (BrB 6:9) till fängelse i högst fyra år.

År 2010 genomfördes en officiell utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst.⁽¹⁾ Utvärderingen visade att förbudet haft en dämpande effekt på sexhandeln. Nedan följer några av slutsatserna:

- Sedan förbudet mot köp av sexuell tjänst infördes har gatuprostitutionen i Sverige halverats. Förbudet har en avskräckande effekt på presumtiva köpare av sexuella tjänster. Kriminella nätverk tar förbudet med i beräkningen när de etablerar sig i Sverige. De ser inte Sverige som en attraktiv marknad för sina kriminella aktiviteter, eftersom sexköpare är rädda för att åka fast.
- Antalet utländska kvinnor i gatuprostitutionen har visserligen ökat sedan förbudet infördes, men det kan konstateras att den kraftiga ökning av antalet utländska kvinnor i gatuprostitutionen som rapporteras från både Danmark och Norge saknar motsvarighet i Sverige.
- Internetprostitutionen har ökat, men omfattningen av denna prostitutionsform är större i våra grannländer, Danmark och Norge. Det finns ingenting som tyder på att det skulle ha skett en större ökning av prostitutionen på Internet i Sverige än i dessa jämförbara länder. Detta talar mot att förbudet skulle ha medfört att gatuprostitutionen i Sverige bytt arena till Internet.
- Ingenting tyder på att omfattningen av sådan inomhusprostitution som inte marknadsförs genom annonser i tidningar och på Internet, t.ex. prostitution på massagesalonger, sexklubbar och hotell samt i restaurang- och nattklubbmiljöer skulle ha ökat. Det finns inte heller några uppgifter som tyder på att de som tidigare utnyttjats i gatumiljön numera finns i inomhusprostitution. Eftersom prostitutionsverksamhet är beroende av att exponera sig för att komma i kontakt med kunderna är det osannolikt att det skulle finnas någon omfattande prostitution som är helt okänd.

Beslutet att införa ett förbud mot köp av sexuell tjänst togs inte över en natt. Tvärtom är det resultatet av över 30 års gedigen forskning inom prostitutionsområdet – en forskning som i många hänseenden är exceptionell, därför att den bygger på vad människor i prostitution berättat. Startskottet var 1977 års prostitutionsutredning, som än i dag är den mest omfattande kartläggning av prostitution som gjorts i Sverige. Så här skriver Kajsa Ekis Ekman i sin bok 'Varat och Varan':

"Då Prostitutionsutredningen sjuösattes 1977 gjorde experterna något som är ovanligt för statliga utredningar både då och nu: de tillbringade tre år i prostitutionsmiljö. De lämnade skrivborden och åkte runt till sexklubbar i hela Sverige, intervjuade prostituerade, könsköpare och andra som rörde sig i miljön. De ville inte enbart kartlägga prostitutionens utbredning, utan förstå vad prostitution var. Resultatet blev en åttahundra sidor lång rapport, varav 140 sidor består av människors egna berättelser. På sida upp och sida ner berättade prostituerade kvinnor om sin uppväxt, om vägen in i prostitutionen, om sexköparna: familjefäderna, direktörerna, de kriminella; om alkoholens och narkotikans roll, om olika typer av hallickrelationer, om hur prostitutionen påverkade dem, om våld, skam, styrka och överlevnadsstrategier. Detta var något unikt. Tidigare hade forskningen fokuserat på prostituerade som avvikande. Genom att stämpla dem som avvikande skrevs prostitutionen ut ur samhället. Nu fick berättelserna från prostitutionsvärlden ligga till grund för en helt ny analys, där prostitutionen i stället förklarades vara en koncentrerad, extrem variant av förhållandet mellan könen i stort."⁽²⁾

I betänkandet 'Prostitution i Sverige, bakgrund och åtgärder'⁽³⁾ som presenterades efter utredningen, föreslog man att prostitutionen skulle fortsätta vara straffri, men betonade vikten av andra sociala och juridiska lösningar för att minska prostitutionen.⁽⁴⁾ År 1993 gjordes en ny prostitutionsutredning och i betänkandet 'Könshandeln'⁽⁵⁾ föreslog utredaren att prostitution skulle kriminaliseras genom införandet av ett förbud mot både köp och försäljning av sexuella tjänster. Utredningen ansåg att en kriminalisering av prostitutionen var ett nödvändigt steg för att göra helt klart att prostitution som företeelse inte accepteras av samhället. Utredningens förslag möttes av en omfattande kritik och genomfördes inte.⁽⁶⁾ Det förslag som till sist kom att leda fram till införandet av sexköpslagen var den s k 'Kvinnofridspropositionen', som föreslogs ett stort antal olika åtgärder inom olika samhällssektorer för att motverka våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier i arbetslivet.

Den viktigaste insikten när det gäller prostitutionsfrågan var att uppmärksamheten måste riktas mot köparna. Utan efterfrågan, ingen prostitution helt enkelt. Att de som säljer sex befinner sig i en mycket utsatt situation anfördes som huvudskäl för att enbart kriminalisera köparen. Regeringen ansåg att det inte var rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, är den svagare parten som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift. Man framhöll även vikten av att motivera kvinnorna att söka hjälp för att komma bort från prostitutionen och att de då inte skulle känna att de riskerade någon form av påföljd.⁽⁷⁾

De som försvarar prostitution menar att man bör göra skillnad mellan frivillig och icke frivillig prostitution. Med utgångspunkt i ett jämställdhets- och människorättsperspektiv och med fokus flyttat från utbudet till efterfrågan (människohandlarna, kopplarna och sexköparna) blir emellertid uppdelningen i frivillig och ofrivillig prostitution inte relevant. Sexköpslagen är unik i sitt slag och ett mycket användbart verktyg för att komma åt människohandlare, hallickar och sexköpare. Vi kan vara stolta över de poliser som med envishet och stort engagemang bekämpar sexhandeln. Utan en specialiserad Prostitutionsgrupp inom polisen (vilket i dagsläget endast finns i Stockholm) som gör ingripanden mot sexköpare, utför personkontroller, träffar uppgiftslämnare, hjälper de utsatta, samverkar med socialtjänsten och som ständigt finns närvarande i prostitutionsmiljöer, reduceras lagen till enbart en pappersprodukt.

Men kontrollen av hur förbudet efterlevs ute i samhället beror i stor utsträckning på de prioriteringar polisen gör och de resurser de har till sitt förfogande. Enligt både poliser och åklagare skulle betydligt fler sexköpare kunna lagföras om brottet var högre prioriterat. Ett skäl till att man inte prioriterar sexköpsbrott är brottets låga straffvärde.(8) Efter att Högsta domstolen prövade frågan om straffmätning för ett sexköp år 2001(9) har mer än 85 procent av alla lagföringar för ett enstaka sexköp lett till påföljden 50 dagsböter.(10) Inte en enda gång på alla år har påföljden för sexköp (av vuxen) blivit något annat än böter och endast ett fåtal gånger har förövare dömts till fängelse för köp av sexuell handling av barn. Många poliser och åklagare samt folk i allmänhet har reagerat på de låga straffen.

Ett exempel: En 40-årig man har sex med en 14-årig flicka i en lägenhet i Stockholm. Mannen, som på sin fritid arbetar ideellt med flyktingbarn, betalar 1500 kronor till flickan för vaginalt samlag och oralsex. Han grips av Stockholmspolisens prostitutionsgrupp, åtalas och döms i tingsrätten. Påföljden? Skyddstillsyn med särskild behandlingsplan. I oktober 2020 gav regeringen ett uppdrag till Brottsförebyggande rådet (Brå) att följa upp och analysera tillämpningen av förbudet mot köp av sexuella tjänster och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Läs mer om vad de kom fram till på www.bra.se, Rapport 2022:3.

Intervju med Kajsa Wahlberg

– Nationell Rapportör gällande Prostitution och Människohandel

Är den svenska lagen som förbjuder köp av sexuella tjänster viktig och relevant i vår tid?

Lagen som förbjuder köp av sexuella tjänster är absolut viktig och relevant i vår tid. Förutom de skadeverkningar som prostitution har på individen och samhället i stort, så är lagen särskilt viktig när det gäller att förebygga och bekämpa människohandel för sexuella ändamål och koppleri. Vi kan konstatera att hallickar och människohandlare inte ser Sverige som en attraktiv marknad för sina kriminella aktiviteter eftersom sexköpare är rädda för att åka fast. De människohandlare som försöker etablera sig här kan inte göra det i någon större omfattning, vilket man kan se i andra länder som inte har en liknande lagstiftning.

Vad ser man för skillnader mellan ett land som Sverige som har den här lagstiftningen och till exempel Tyskland där både köp och försäljning av sexuella tjänster är lagligt?

När man i Sverige valde att kriminalisera sexköp och se prostitution som något skadligt för individen och samhället, valde man att i Tyskland legalisera inte bara sexköp utan även vad vi kallar koppleriverksamhet. I Tyskland kan man t.ex. betala en fast summa för att få ha hur mycket sex man vill, inklusive mat och dryck. Totalt beräknas cirka 1,2 miljoner män köpa sex i Tyskland – per dygn och uppskattningsvis befinner sig ca 400 000 individer i prostitution. Endast 7.8% av den manliga delen av den svenska befolkningen har köpt någon för prostitutionsändamål (2008) jämfört med 13,6 % innan sexköpslagen trädde i kraft 1999. En minskning av förekomsten av sexköp ses ofta som ett belegg för att sexköpslagen har varit effektiv, se till exempel. Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst (SOU 2010:49).

En jämförelse mellan Sverige, Norge och Danmark i en befolkningsstudie från 2010 visar också att andelen som uppgav att de hade köpt sex under de senaste sex månaderna var lägst i Sverige, där sexköpslagen har funnits sedan 1999, mittemellan i Norge, där

sexköpslagen trädde i kraft 2009, och högst i Danmark, där köp och försäljning av sex är legala (Kotsadam & Jakobsson, 2014). Med ovanstående fluktuationer är det svårt att dra några andra slutsatser, än att det inte skett några större förändringar i Sverige, och att antalet individer som köper sex förefaller tämligen stabilt.

Prostitutionsindustrin beräknas omsätta hela 1,4 miljarder Euro per år i Tyskland. En sådan här utveckling har vi inte sett tendenser till i Sverige och min bedömning är att vi kan tacka sexköpslagen för detta. Lagstiftning har generellt sett en effekt på människors beteende och de flesta vill följa de lagar och regler vi har i samhället. Eftersom det inte finns lika tydliga gränser för vad som är tillåtet där prostitutionen är legaliserad så finns det en risk för att extremare former av sex erbjuds, ofta med inblandning av våld, för att attrahera köparna. De svenska sexköparna drar sig för att använda våld mot kvinnorna då de annars rikserar att kvinnorna kan anmäla dem både för det använda våldet och för att ha köpt sex. Köparen, riskerar genom ett avslöjande att förlora både arbete och familj. På det här viset kan man säga att lagen skyddar kvinnor i prostitution mot allvarligt våld och kränkningar.

Närmare 70 kvinnor i prostitution har mördats i Tyskland sedan 2002 då man legaliserade prostitutionen. Den svenska sexköpslagen trädde i kraft 1999 och vi har inte haft något mord på någon kvinna i prostitution där förövaren varit hallick eller sexköpare sedan dess. För att finna något sådant fall måste vi gå tillbaka till slutet på 1980-talet.

Hur ser trenderna ut i världen idag, går andra länder i riktning mot den svenska modellen eller går man mot avkriminalisering?

De positiva och normativa effekterna som sexköpslagen har haft, har inspirerat andra länder i Europa och övriga delar av världen att utforma likanande lagstiftning t.ex. Nordirland och Kanada (2014), Norge och Island (2009), Sydafrika (2007) och Sydkorea (2003). I Frankrike, Irland, Skottland och Finland har man kommit ganska långt med att utforma ett förbud mot sexköp.

Du som har granskat den här brottsligheten under många år, finns det fortfarande någonting som gör dig förvånad eller upprörd när det gäller sexhandeln och människors attityder till den svenska lagstiftningen?

Ja, jag kan bli förvånad och upprörd när vi har besök av högt uppsatta parlamentariker från andra länder som kan tycka att vi förstör marknaden för kvinnor i prostitution med vår lagstiftning. Likaså kan de uttrycka att prostitution är ett utmärkt sätt för unga flickor att försörja sig under studietiden och att männen gör kvinnorna en tjänst så att de kan försörja sig. En annan ansåg att sexköpslagen leder till ökad homosexualitet för när män inte får köpa sex av kvinnor så måste de ha sex med varandra i stället. Den mest extrema åsikten stod dock en utländsk polis för som uttryckte att det var nazistmetoder att förbjuda män från att köpa sex.

Källor

- 1) Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst, SOU 2010:49
- 2) Ekis Ekman, Kajsa, Varat och Varan. Prostitution, surrogatmödraskap och den delade människan, Leopard förlag (2011), sid 24
- 3) SOU 1981:71
- 4) SOU 2010:49, s 15
- 5) SOU 1995:15
- 6) SOU 2010:49, s 16
- 7) SOU 2010:49, s 76
- 8) SOU 2010:49, s 23
- 9) NJA 2001 s. 527,
- 10) SOU 2010:49, s 216